

Dicit em̄ beda in glosa . sup illū locū ibi p̄
vlt. Cirant̄ querēs quē deuoret q̄ Cirant̄ cī
tanq̄ hostis obfidens . muros claudōs explo
rans vt per inferiōrē prem̄ ad interiora pene
trēt . Differt oculis formas illicitas vt visu
deseruat castitatē . Aures p̄ canora tēptat vt
molliat xpianū vigōrē . Lingua dūcio prouo
cat . Manū miuicis laceſſentibz ad vindictā
prouocat vl ad cede instigat . Honores tēnos
promittit et admichilat celestes et cū latent
non p̄t fallere aptos addit terrores . in pace
subdolos in plectōe violentus . ita quē ani
mus debet esse tm̄ patus ad resistendū q̄tū
ille est patus ad impugnandū . Duat̄z glosa

Caplū . p̄ . de angelis p̄uerſis .

Ali igit̄ angeli cōscentes volūtatī
luciferi cadentis . it̄ . x̄ . p̄ . abilit̄ in
hoc aere caliginōso . velud in carcere
sūt reclusi . Ceciderūt aut̄ de luce in tenebrā .
de sciēcia in ignoranciā . de dilectiōe in odiū
et inuidiā . de sumā felicitate in sumā miseriā
vt dicit greḡ . It̄ demones presūt demonibz
scdm̄ maiōrē sciēciā et minorē . alijs subsūt
vt dicit Ambro . sup̄ lucā . Quāuis em̄ obsti
nati sūt in malo . a viuaci t̄ā sensu non sunt
p̄tius spoliati . Nā vt dicit ysid̄ . triplici aui
mine vident demones . Nā quodā scūt sub
tilitate nature . quodā exp̄iēcia t̄pm̄ et diu
tūritate . quodā sanctorz spiritūū reuelaciōe
It̄ demones vt dicit Auḡ . i . eius viuacita
te ingenij cognoscit̄ seminales v̄tū vitutes
nobis occultas quas per agriuas et tēptas
elemētōz om̄p̄iones sperzūt et sic diuſas re
rū species pduāt . Qd̄ em̄ p̄ h̄ per se face
re natura successiue hoc p̄t dyabolus face
re per
accleaciōem op̄tū nature . vnde per ar̄tē de
monū mazi phantoms serpētēs et tanas sub
ito producēt . sicut sup̄ Ep̄o . glosa dicit . It̄
demonū intencio tota est ad malū et ad fati
gaciōem bonoz . Et ideo electa sepe p̄turbant
tēptates in mari et in aere dicitant̄ fructus
terre corūpunt et deuastāt vt patet apo . vij
ca . et longe p̄ . x̄ . a faceēt . si boni angeli nō co
hiberēt . et ideo quia cōtinue peccāt . quousqz
vadūt penā suā . cōtinue sc̄tū portant vt dicit
greḡ . It̄ greḡ . li . m̄ . x̄ . p̄ . demones sem
per afflictionē iustoz exp̄tūt . sed si a deo po
testate nō accipiūt . ad tēptaciōis articulū
nullatenus oualescūt . vnde q̄n̄ vnū malū in
tulerūt . ad faciendū aliud subito se accingūt
vnde exētes ab obfēso porcos int̄tate p̄cie
rūt . Nā vt suā agant maliciā etiā bruta le
de re appetūt . q̄ i cohibente eos diuina potēcia
hōies le de re non presumūt . It̄ in li . x̄ . p̄ . h̄ . m̄
diuſas diuersoz op̄lexiones . varias diuers̄

patit̄ tēptacionū illaqueātes decēptōes . nā
letos tēptant de luxuria . tristes de discordia
timidos de desperaciōe . superbos de presūpōe
It̄ in li . reḡ . p̄ . primo antiquus hostis tem
tans quasi cōsulendo blanda et illicita animo
suggerit . post ad delectaciōē p̄turbat ab ex
tremū p̄t cōsensū possidens . violenta cōsuetu
dine p̄mit . vñ de ip̄o dicit iob . xli . Et agit
caudā q̄ . it̄ . idē . li . p̄ . x̄ . p̄ . Neq̄ hostis calli
bus quāpiā p̄mit . sed calliditate p̄stifere p̄
suasiōis et fraudulētis cōsilijs interficit . q̄a
dū dulcia resonāt . ad noxia cor inclināt . it̄
idē . li . viij . sicut ē p̄dicius humanis sensibz
se obicit . mō quasi angelū lucis se ostendit
It̄ li . p̄ . x̄ . p̄ . in fine mūdi tanto feruēcie eit
ad sciēciā q̄to se sentit vicinōrē ad iudiciū
et ad penā . it̄ ibi dē . Tūc q̄qd̄ nequit volue
rit . callidus exquiret . tūc superbis cruciē q̄
alcius eriget et p̄t illū dampnatū hominē
quē gestabit omne q̄d poterit . tūc nequitē
ostendet . it̄ idē . li . p̄ . x̄ . p̄ . Appatente iudicio .
cūcto assistente celestis ar̄ie ministro . anti
quus ille hostis dyabolus belua crudelis et
fortis in medio captiuus abducel . et cū suo
toto corpe eternis gehennis incendijs māci
pabi . vbi vtiqz inauditi erit̄ spectaculū q̄n̄
hic inmanissima belua dectoꝝ oculis ostēdet̄
Dec pauca de infinitis p̄tētibz malignoz
spiritūū et eoz effectibz dicta sufficiāt causa
breuitatis . alias vero ipsius sathane p̄tēta
tes opacōes et occultas machinaciōes si quis
sāce desideat lib̄ . p̄ . greḡ . sup̄ iob p̄legat et p̄
areat maxime i duobz . ca . penult . s . p̄ . x̄ . p̄ .

Natura demonum

Incipit liber tercius de p̄tētibz aie cōnāl

Adiuuante ihu xpo in p̄cedē
tibz aliquas p̄tēitates de
substantia p̄tētis incorpēa
diuina . s . natura et angelica
q̄tū ad h̄ spectat op̄ulcū
breuiter it̄rodupimus . nūc
cū eiusdē interueniente auxilio ad creaturā
corporeā st̄lū cūertamus . a dignissima crea
turā . s . homine qui natura et p̄tētas sapit
tamoz q̄ spiritūū inchoantes .

Caplū primū de hominis descriptione .
Qum igit̄ homo scdm̄ ysid̄ . sit animal
deiforme māsuētū natura scdm̄ legē
incomis discipline susceptibile diuī
nā habens ymaginē in potēcia cognoscendi et
similitudinē in potēcia diligēdi . Ad hoc vt
rudibz et puulis homis p̄tētas manifestē
innoscant . a p̄tibus eius ex quibz ē op̄s
tus est breuiter inchoandū et p̄mo a natura

digni. scilicet ab anima secundum quod anima substantia angelica dicitur ac coordinat. quia secundum illam super naturam corporis homo ad celestia eleuatur. **N**am sicut dicitur philosophus homo ab humo dicitur et societas non tantum corporis sed anime sit dicitur. Et ideo dicitur antropon. i. sursum erectus appellatur. eo quod ab ymo ad contemplationem sui artificialis spiritus regimine subleuatur. **P**rotona quoque anima spectat ad alia cetera terra. **D**e homini sublimis dedit celum videre. **I**ussit et erectos ad sydus collere vultus. **H**omo itaque celum querat et non tamquam peius ventri obediens mentem in terra figat. **E**um etiam secundum philosophum duplex sit homo scilicet interior et exterior. primo ab interioribus anima tractandum.

Capitulum. ii. de homine interiori scilicet anima.

Primo igitur videndum est quod sit anima rationalis secundum rationem et secundum diffinitionem et quod habeat secundum ethiolum et nominis impositionem. **D**einde quid secundum potentiam et virtutem. **T**ercio quid secundum effectum et operationem. **Q**uarto quid secundum sui perfectibilis operationem scilicet que sit eius appetitas quoniam cum corpore coniungitur et que quoniam ab eo separatur. **A**nima vero rationalis de qua hic intendimus a quibusdam sanctis et philosophis diffinitur ut spiritus a quibusdam ut anima a quibusdam ut anima et spiritus. **I**n quibus anima autem habet naturam spiritus diffinitur ab angustino in libro de motu cordis.

Capitulum. iii. ad huc de anima.

Anima est substantia incorporea intellectualis illuminata a primo vltima relatione perceptiva. **E**x qua diffinitione prima et principalis agnoscitur rationalis anime appetitate. **S**piritus enim humanus mediate post angelos est diuine illuminationis receptiuus. **I**tem in quodam est anima diffinitur dupliciter. **Q**uia vniuersi corporis ut motor mobili et naua nauis. et secundum hanc diffinitionem a hemigio sic anima est substantia incorporea regens corpus et ab augustinus de anima et spiritu anima est substantia quadam. **V**oluntas princeps corpori regendo accommodata. **E**x qua diffinitione alia spiritus appetitas elicite scilicet quod quadam necessitate amoris et gubernationis ad regimen corporis sibi vniuersi naturaliter inclinatur. **E**x quo etiam patet quod anima in corpore regendo non per dimensionem et loci spatium in corpore extenditur. **S**ed eius virtute corpus vniuersum regitur et mouetur sicut patet Calcidius exemplum in ameto super thymeu de aranea quod in medio telis eius res sensu sentit qualem. **I**tem motum interiori vel exteriori factum. **S**ic anima in centro cordis residens sui distentione totum corpus viuificat et omnium membrorum motus dirigat et gubernat. **P**ro ut autem operatur corpori sibi vniuerso ut forma et perfectio. **D**iffinitur a philosopho in libro de anima sic anima est endelichia. i. actus primus siue perfectio corporis phisici organici potentia vitam habentis.

Ex quo diffinitione patet quod spiritus corpori sit vniuersi si tamen omni soli organico corpori et phisico. **I**n naturali ter ad susceptioem anime rationali dispositio infunditur et vniuersi. **I**tem in quodam est anima et spiritus quod dupliciter diffinitur. **P**rimo in operatione ad creaturas generaliter sic ait augustinus in libro de anima et spiritu anima est omnium similitudo. **E**x quo patet quod anima ex sui natura ad suscipiendum in se omnium rerum similitudines est apta nata ut dicitur in libro de anima et spiritu anima ad similitudinem totius sepietate facta in se omnium rerum gerit similitudinem quia filis terre est per effluuiam aqua vero per ymaginacionem aeris per videri; firmamento per intellectum celo epyro per intelligentiam. **S**exto autem modo diffinitur in operatione ad deum tamquam ad suam causam efficientem sic anima est dei forme spiritalium vite. **E**x quo patet appetitas anime quod ex tunc non est nec ex finali videri apparet. **H**abere ad viuificationem corporis a deo multum dicitur et creatur. **I**tem vniuersi modo describitur in operatione ad deum sicut ad finem suum sic anima est spiritus intellectualis ad beatitudinem in se et in corpore ordinatur et ex hoc velut anime appetitas. **S**icut anima non solum separata habet vitam autem angelum vel sic angelum primo in corpore gloriosum caro ipsius felicitas apostolica. **D**as omnes dicitur et diffinitur sicut quodam generaliter describitur operatur. **I**tem dicitur omelia per vniuersum. **A**nima est substantia vniuersi simplex et incorporea corporis oculis secundum prophetam naturam iuuuabilis et immortalis rationalis intellectualis infigurabilis organico vniuersi corporis et hinc scilicet corpori vite augumentationis sensu et gratificationis tributa non alio hinc propter seipsum intellectum et per seipsum purissimum. **S**icut etiam oculis in corpore ita est anima intellectualis arbitrio libera et voluntaria et operatione voluntate vniuersi vniuersi quoniam creatur. **P**ro dia hinc est quod quoniam ea obidit suscipies ex quo et est quod natura suscipit. **H**uicque. **I**tem dicitur in ca. super dicitur. **C**onsilium etiam appetitas describitur. **B**er. sic dicitur. **D**e anima insignita dei ymagie decoata similitudine de sponsata fide doctata spiritu videri per sanguine deputata autem angelus capax beatitudinis heros salutis princeps vniuersi quod tibi cum carne. **E**x istis multis diffinitionibus et descriptionibus variis vale appetitas anime quod ad esse sic et etiam gratia iam velucet.

Capitulum. iiii. quod anima sit a phisicis descripta.

Videtur tamen secundum esse sit anima pluribus iterum est. **N**am circa hoc antiqui leguntur phisicis vniuersi quod si omnia huiusmodi potuisse fecerat et apud in libro de anima quod plato posuit animam esse esse se mouente. **T**eno vero dicitur animam esse numerum se mouente. **P**ictago autem ait omnia. **D**aphino dicitur de anima. **A**sclepidus vero dicitur animam esse quoniam sensuum exercituum sui rationum. **Y**ppocritus autem spiritum tenuem per omne corpus dispersum. **E**nclit dicitur phisicus lucem vel semitilla esse anime; vnde dicitur Democritus spiritum in partibus at hinc vniuersi apte facilitate motu totum corpus anime primum esse. **P**roinde dicitur et ex terra et igne esse.

Epicturus dicit animā quādam spēm ex igne et
aere esse. ypus dicit animā quēdam vigorem
igneū fore ut illud Ygnis est illis vigō et
celestis origo. Cū ergo tot et tā diuersa de sub
stantia aie a sapiētibus sint relata. hoc solū
sufficiat quo ad pns q̄ scdm̄ sanctorū dicta.
anima est quēdam spūalis et intellectualis ra
cionalis substantia ad viuificandū et p̄ficiendū
corp̄ humanū a deo ex nichilo sic creata. vñ
quia substantia ē otarioꝝ susceptiua suscepti
bilis em̄ est sciencie et ignorancie. virtutis et
malicie. et hoc sū substantie sue immutacōe seu
de p̄dicōe. Itē quia incorporea est. non ē sensu
corp̄ali p̄ua. neq; scdm̄ dimēsiōē extēsiua.
Itē q̄a simplex ē in natura ideo nec augmētū
neq; detrimētū est in sua essencia receptiua
et ideo nec in corpore maiore est maior. nec in
minore minore vt dicit Aug. Itē quā simplex
sit et inuariabilis in substantia sua. ē tñ in po
tencia sua multiplex. Nā multitudo in uirtute
et in potēcia non ponit maioritatem in natura
vel minoritatem. sed quo ad varios effectus ē
potencialis multitudo in aia. vñ non ē maior
in tribus q̄ in vna. nec minor in vna q̄ in tri
bus. Patet itaq; multiplex aie p̄petas s̄m
tē et diffiniōem. lucidius autē patebit aie
p̄dicō per nominis ipsius imp̄dicōem.

Capitulum v. quod aia a gētilibus nomē accepit

Anima igit scdm̄ yhid. a gentilibus
nomē accepit. pro eo q̄ s̄m̄ cor̄ opi
nionē ventus sit. quia aerem ore at
trahētēs viuere videm. Sed illud aptissime
falsū est. quia multo prius aia corpi infundit
q̄ aer ore capiat. q̄a in geitricis v̄tō stas
viuit q̄a a dño infundit et creata. Anima igit
dicit eo q̄ viuit. et corpus cui infundit aiat
et viuificat. Spūs vero dicit. quia vitā h̄z
in se spūalem. animalē. et naturalē. et q̄a spūa
re facit ipsū corpus. Idē etiā in essencia ē aia
et animus. sed anima dicit vitā s̄m̄ facōem
animus dicit. vnde dicunt phi aiam. i. vitā
sū aīo. i. sū d̄silio p̄manere. Dicit etiā aia
mēs. q̄a tanḡ caput eminet vel q̄a meminit
Vnde homo scdm̄ mentē dicit ymago di. Itē
multa noia anime sūt itaq; diuncta. q̄ vñ
pro alio sepe ponit et p̄ diuersa nomina. aia
diuisis respectibus nominat. Anima em̄ dicit
dū aiat et viuificat. Mens in q̄tū recolligit
Animū dū vult. Ratio dū rectū iudicat. Spūs
dū spirat. Sensus dū aliquid sentit. Vnde et
p̄ h̄is aie p̄petatibus. facta ē q̄ anime q̄litas
ē a sensu nomē accepit. huic yhid. l. xi. c. p.

Capitulum vi. de potēcijs anime.

Anima vero plures habet potēdas
cū sit in substantia vna. multiplicē h̄z

op̄acōes. scdm̄ q̄ oportuit diuisam potēciarū
ipsius ascendere p̄tōem. Compa em̄ ad cor
pus et ad finē suū. et ad actū suū. Scdm̄ con
p̄tōem vero ad corpus quinq; habet potē
cias. quarū prima ē scdm̄ Aug. sensualitas
q̄ vis est aie qua mouet et tendit in corp̄is
sensus atq; appetitus rerū ad corpus p̄tinē
tiū. Hac potēcia mouet animal ad appetēdū
delectabilia. refugitq; nociua. Scda potēcia
est sensus sc̄z vis anime. qua cognoscit res
sensibiles et corpales q̄ sūt presentes. Ter
cia ē ymaginatio qua anima intue formās
rerū corpaliū cū sūt absentes. Quarta est rō
que inter bonū et malū rerū et falsū discernit.
Quinta ē intellectus q̄ res nō materiales. sed
intelligibiles apprehendit vt deū et angelū et
huōi. tres p̄me potēcie. s. sensualitas sensus
et ymaginatio sūt in aia prout ē corpi vmbi
lis et ei influūt vitā et sensū interiorē et exte
riorē ad ipsius corp̄is p̄fectionē et hec potē
cie hominibus et brutis sūt cōes. due vero alie
sc̄z ratio et intellectus sūt in ea prout a corpore
est sep̄abilis et remanet sep̄ata sicut angelus
et hoc scdm̄ duplicē aspectū respicit namq;
superiora et sic intellectus nūcipat. respicit
et inferiora et sic ratio dicit. Prout autē aia
op̄at ad finē suū. triplicē h̄z potēcia. s. rōna
lem qua tendit in v̄t. d̄cipiscibile qua tēdit
in bonū. inscibile qua tēdit in arduū et etnū
In rōna i est cognicio veri. In d̄cipiscibili w
luntas et desiderii boni. In inscibili est fuga
contrarij. s. mali. Omnis itaq; potēcia he
cōsiderata ē cognicia siue apprehēsiua veri. vel
affectiua boni vel motiua ad fugā mali. De. vi.
igit apprehēsiua siue racionali omnis sensus
oriet. De. vi. aut motiua d̄cipiscibili et insci
bili nascit omnis affectio sui affectus. que
affectiones sūt. iij. sc̄z gaudiū spes. timor et
dolō. prime due nascunt de d̄cipiscibili. nā
de re q̄ d̄cipiscim? gaudem? et gaudēdo spe
ramus. Due vero alie. s. timor et dolō oriun
de inscibili. quia de eo q̄s odim? iā dolem?
et dolēdo timem?. Vñ siquidē q̄tūce effect?
virtutū omnium et viciōꝝ quēdam sūt substantia
materija sicut alias ē ostensū et hoc patet p̄
Aug. in li. de aia et spū vbi hec oia declarāt

Capitulum vii. de triplici potēcia anime.

Prot v̄tō cōsiderat aia ad suū effec
tū actiūū triplex potēcia occurrat. s.
vegetabilis. sensibilis. et racionabilis.
p̄mo in diuersis subiectis triplex dicit aia
sc̄z vegetabilis que ē in plantis et radicibus.
sensibilis que est in brutis et animalibus. rōna
lis in hominibus. Vnde aiam vegetabilē op̄at
p̄s triāgulo. q̄a huōi tres sūt pres gnātia

nutritiua augmentatiua. Vñ hec potentia seu anima prima est similis triángulo in geometria. Animã sensibile opat quadrángulo q̄a quadrángul⁹ ducta linea ab ángulo ad ángulū duos facit triangulos potentiarū. vbiãq; ei anima est sensibilis ibi vegetabilis inueniē sed non eoduerso. Animã aut̄ rōnale opat circulo rōde sue p̄fectiōis et capacitatis. Vñ em̄ figuratū p̄losp̄emiarū. i. equales ab̄it⁹ habentiū maximus ē circul⁹. Quãuis em̄ p̄fectibilis facta sit in sciēcia et v̄tutib⁹ aia rōnalis vt dicit in libro de aia. p̄fectissima ē et capacissima instar circuli q̄m̄ ad potēcias naturales. Vñ sup̄posita aia rōnali p̄supponit potentia vegetabilis et sensibilis. sed nō cōiūct.

Capitulum octauū de anima vegetabili.

Anima igitur vegetabilis potentia habet gratia necessaria ad multiplicacionem sp̄erū. potentia nutritiua ad op̄uacōz in diuidiū. sed potentia augmentatiua ad p̄fectionē subiecti. Vñ aut̄ v̄tuti vegetabili q̄tū de seruiuit sc̄z v̄tus appetitiua q̄ fuit necessaria in nutrimento. digestiua q̄ sepat oueniēs ab inconueniēti in nutrimento. retentia q̄ t̄nsmittit ad singulas p̄tes in aialib⁹ et ab singulos ramos in plātis. q̄ oueniēs ē in alimēto et diuigil eis vt restauret de p̄dicio. tā in aialib⁹ q̄ in plātis. Expulsiua q̄ expellit illū q̄ nature ē inconueniēs et nociuū. Dūt et alie v̄tutes potēcie vegetabili admistāres vt imutatiua. in formatiua. assimilatiua. p̄fectibilis. aspera leuis. quatū deficiās non inuēdimus p̄sequi q̄a in libro Johānicij p̄ se patet. Ex p̄diciōis igitur breuēt collige q̄d aia p̄ potēcia vegetabilē in plātis de humilib⁹ filia p̄ducit et p̄ducta in eē multiplicat et custodit. Itē que sūt necessaria ad nutrimentū appetit recipit inop̄at atq; v̄nit. Itē q̄ inconueniēcia sūt abicit et excludit. Itē p̄ gratiua v̄tutē cui de seruiuit p̄ficiua multiplicat sp̄z et ad esse p̄ducit. Itē p̄ nutritiua sp̄z multiplicatā refouet atq; nutrit. Itē p̄ augmentatiua subiectū dilatādo in debita q̄titate p̄ficiat et p̄ducit. Itē semio et t̄pis mutabilitate deficit et tādem p̄unte corpe ipsa perit. Hec de anima vegetabili hic dicta sufficiant.

Capitulum nonū de anima sensibili.

De aia autem sensibili q̄m̄ ad potēciaz suarū dñas aliq̄ pauca breuēt sūt dicenda. Nā v̄tus sensibilis in subtilissimis cerebri ventricul⁹ sedē h̄z. ab ipso aut̄ cerebro p̄ neruos et arterias p̄ singulas p̄tes aialis se diffundēs motū et sensū volūtariū in singulis mēbris opat. Duplicē itaq; h̄z aia sensibilis p̄tatem. sc̄z app̄henſiua et motiua.

App̄henſiua vero diuidit̄ in sensū cōz. siue in exteriōrē et in sensū p̄ticularē sū exteriōrē. Sensus vero exteriōrē cōtinet visū. audiū. gustū. odoratū. et tactū. et iste sensus in suis organ⁹ p̄ducit talit̄ ad effectū. Quidā neruus q̄ ab anthonia dicit̄ obtic⁹ descendit a cerebro ad oculos seu ad oculōz pupillas et tam̄ificat̄ in duas p̄tes. et alius quidē ad aures. terci⁹ ad nās. quartus ad linguā et palatū. quātus tam̄ificat̄ ad organa tactus p̄ corp⁹ totū. Per istos itaq; neruos sp̄s sensibilis v̄biq; diffundit̄ p̄ corp⁹ et eius v̄tutē totū sensibile et mobile reddidit ex cuius sp̄s diffusionē p̄ neruos arterias et musculos tota corp⁹ opago ad motū habitū inueniuntur.

Capitulum x. de sensu omni siue interiozi.

Sensus vero cōis sū interiozi. diuidit̄ in tres p̄tes. sc̄m tres cerebri regiones. Nā in cerebro sūt tres cellule. sc̄z. ante eicē in qua v̄tus ymaginatio opat. q̄ quidē ea q̄ sensus exteriōrē app̄hendit. interius cōdinat et op̄mit. vt dicit Johān⁹. Est et media cellula sc̄z logica. in q̄ ratio sensibilis vel estimatiua v̄tus dñā. Est iterū et terciā et postrema q̄ est memoriā. que ea q̄ app̄henſa sūt p̄ ymaginacōz. siue racionē. in thesauro memorię retinet et custodit.

Capitulum vñdecimū de virtute sensitiua.

Sensus itaq; siue sensitiua v̄tus que ab aia sensibili p̄cedit est potēcia q̄ aia de colorib⁹. saporib⁹ et alijs sensū obiectis iudicat et discernit. ymaginatio vero est v̄tus q̄ form̄as prius a p̄ticularib⁹ receptas q̄uis absentes app̄hendimus vt p̄ q̄a montes aureos cogitamus. vel q̄m̄ p̄t h̄ militudine alioz montū. de monte p̄naso sompniat. Vis aut̄ estimatiua siue ratio sensibilis ē s̄m q̄ in p̄cauēdis malis nobis. p̄iū delectabilib⁹. cōsequēdis prudētēs sūt hoies et sagaces et hec estimatiua nobis cōis est et brutis vt p̄ in canib⁹ et eciā lupis. mōcē tū p̄pe loquēdo non v̄tunt. sed quādā fortē et solliciti estimacōe. Sed de hoc alias. memoriā vero est vis cōseruatiua siue recordatiua p̄ quā sp̄s v̄z ne in obliuionē veniāt reponimus et cōseruamus. Vnde dicit quidā. memoriā est archa siue cistula racionis.

Capitulum xij. de virtute sensibili motiua.

Virtus autem sensibilis motiua diuidit̄ in naturalē vitālē et animalē. Virtus aut̄ naturalis ē motiua humorū in corp⁹ p̄tē aialis per venas et habet sedē suā principiālit̄ in epate. eo q̄ ibi p̄cipalit̄ opat. Virtus quoq; vitalis h̄z motū suū per arterias in quibus mouent sp̄s a corde procedentes.

Nā hec virtus sede suā habet in corde vnde
 oriunt arteie. sicut ex epate vne nascunt. tā
 ti em caloris est cor qd nisi frigiditate aere attra
 cto eius calce mitigaret itaq; in semetipso
 suffocaret. **P**ropt qd per artetias et pulmonē
 necesse est aere attrahere et eius incendiū mi
 tigare. **V**irtus aut animalis motia que pūci
 palit sede habet in ventriculis cerebri a quo
 oriunt omnes nerui. mediante micha. i. me
 dulla spinali q̄ est in spondilibo dorsi. mouet
 oia mēbra. primo em mouet neruos et mus
 culos et lacertos. qui motū mouēt et alia mē
 bra motu volūtario in oēm partē. **S**ed; vero
 qd mouet manus dicit virtus opatiua. **S**im
 vero qd se extendit ad pedes et mouet ad am
 bulandū dicit virtus pgressiua. **E**o qd sim
 eā mouent aialia motu pgressiua. **C**ollige
 ge igit breuiter. aie sensibil. appetates huic
 tractatū congruentes. **E**st igit aia sensibilis
 quedā spūalis substācia vegetabili nobilior
 et dignior. racionabili vero longe indignior et
 ignobilior. **N**ā eius esse et opacio dependet a
 materia siue subiecto cui ē pfectia vñ peūte
 corpe pteit eius essēcia et opacio nec pma
 net a corpe sepata. q̄dū tñ est in corpe nobi
 les habet opaciones. **E**st ei corpm animalū
 sensibilia et in ipsis sensuū interior et exte
 rior scdm organoz exigēciā opletia. **I**te om
 niū mēbroz scdm omnē partē est motia. **I**te
 per singulas partes corpis est sue virtutis
 distributia vñ diffusua. **I**te scdm maiore no
 bilitate organoz et mēbroz. ē nobiliū actio
 nū pductiua. **I**te sopmni et vigilie in aialibz
 est effectiua. **I**te virtute eius ad interiora re
 uocata in interioribz corpis forcius ē actiua
Ite diffusa p exterioros sensus et circa diuisa
 occupata debilius in fungulis opat. qñ em
 actualiter intendit in visu debilitat et remit
 tit in auditu et sic de alijs. **U**n dicit **S**ingul
 intentus. minor est ad singula sensus. **I**te in
 extremis et nimis excellentibz eius virtus
 obtūdit. s; in medijs delectat. **I**te eius ūtus
 et opacio impedit qñ ppter opilacōez meatu
 um et poroz in mēbris spiritui sensibili via
 seu trāit? denegat vt in paliticis epilepticis
 et alijs patet. **I**te ex nimio calore dissolūte
 et poros dilatate virtus ei dissolū? sicut ex
 nimia frigiditate ostēgēte ne se distūdat co
 arcat. **I**te ex odoriferis ūtus aialis depdita
 restaurat sicut ex fetidis corrupit et grauat
Sed hec de virtute sensibili iam sufficiant.

Caplin. iij. de anima rationali.
Prima vero rationalis siue vis intel
 tiua idē est qd intellectus. **U**n diuidit
 scdm duos pūcipales actus. i. intel

lectū speculatiū et intellectū pūciū. **I**ntellāus
 em speculatiuus exerceat in contemplacōe intel
 lectus vero pūctiuis in opacōe et scdm hanc
 tabicē diuidit viga actiua et contemplatiua. **A**ia
 igit rōnalis pūctiua ē et incorruptibil ac in
 mortalit. ppter qd et pūcipalis eius actus
 se; intelligere nullatenus dependet a corpe et
 ideo pfecte viuūt et intelligit a corpe sepata
 pmo qto plus se corpi immerferit. tanto tar
 dius et imperfectius intelligit et qto se magis
 a carnalibz neribz subtrahit. tanto facili
 et clarius apphendit. **D**ico aut hec immēho
 nē. vel p phantastiā ymaginacōem. vel per
 delectacōem carnis siue tpaliū dilectōez. vñ
 dicit greg. **H**omo sicut in medio creatus est
 vt est inferior angelo superiorq; iūmēto. ita
 habet aliquid qd necesse ē ouerire cū sumo. et
 aliquid cū infimo. **I**mmortalitate quidē habz
 spūs cū angelo. mortalitate corpis cū iūmē
 to. **A**nima igit si ad deū per racionē ouertit.
 illuminat. meliorat. et pūcti. **S**i vero p affec
 tiones ad creaturas ouertit. obscurat. corrupit
 et detriorat. **Q**uāuis em aia in se ofidēata
 immōlis sit et perpetua. passibilis ē tñ ex col
 ligacōe corpis cui ē diūcta. vñ Aug. in li. de
 aia et spū. anime i corpibz viuētes p dilectio
 nē rez sensibiliū corpaliū ymaginibz affici
 ciunt. et a corpibz exētes in eis de ymaginibz
 tormenta paciunt. **P**ropterea em corpaliū
 passionibz ibidē detineri possūt. quia hic mū
 date a corrupōe corpis nō fuerūt. **E**x quo pz
 qd anima gūas in sui natūā sit purissima. in
 puritate otahit a carne cū oagmaliter ē cor
 rupta sicut vniū vel alius quāūq; liquor ex
 vase corrupto otahit infectionē et ideo exuta
 a corpe qñq; ex colligacōe corpis scdm forde
 defert. et ideo necesse est vt purgentur sicut
 gēm a de luto nouit emūdāta. **H**ec autē oia
 de dictis Aug. sūt excepta. **C**ollige igit ex
 predictis qd aia rōnalis inter oēs creaturas
 diuine ymaginis et similitudinis ē expressi
 uē representatiua et hoc qd trina ē in potēcia. qd
 ius vnica sit et simplex in natūā. **I**te oim rez
 similitudinē est in se otentiua. **E**t ideo anima
 dicit oim rez similitudo vt dicit Aug. **I**te
 semel creata in corpe vlexta corpus ē in esse
 perpetuo pmanētia. **N**ā vt dicit cassiod. nū
 qd ad diuinā ymaginē dicitur creata si mor
 tis terminio clauderet. **I**te et delictia ē corpis
 organici phisici et iō ipi? corpis i pte et in toto
 ē pfectiua. **I**te ex natura sibi indita ē natura
 liter boni et mali. veri et falsi. diiudicatiua et libe
 re electiua. **I**te scdm diuisas potēcias formaz
 et specierū diuersarū rez pūciū et absenciū
 est apphensiua. **N**ā res materiales per suas

naturales formas p̄tes vel absentes discet
 nit. res vero immateriales per sui p̄ficiã apprehē
 dit vt ait Aug⁹. Itē per reflexionē sui ipsius
 supra se. Sui ipsius est cognitua vt dicit p̄hs
 Nam videndo et intelligendo agnoscit se et c.
 Itē illuminationū et impressionū diuersarū ad
 modū tabule est naturalit̄ receptiua. Itē autē na
 turalit̄ incorporari et corpi vniri appetat vnio
 nis autē corpe est naturalit̄ affectiua. Itē natu
 raliter est appetitiua boni et malicie fugitiua. q̄
 uis ei ex defectu liberi arbitrij quāq; malū elī
 gat. tñ ex natura malo remouetur vt dicit
 Aug⁹. Vnde aia vegetabil̄ appetit esse. sensu
 bilis appetit bene esse. rational̄ autē affectat
 optimū esse. Et ideo nunq̄ quiescat nisi cū op
 timo coniungat. locus em̄ anime rationalis ē
 deus ad quē mouet vt in eo quiescat non p
 distensionē. sed potius per desiderij et amorē
 Hec itaq; anime appetatus cū alijs sup̄positi
 tis iam sufficiant.

Capitulū de cūmquactu de virtutibus
 anime quibus potens est suos op̄aciones exercere

Postq̄ diximus de appetitibus anime
 in se et in suo corpe ostēdēte restat vi
 dere de ipsius virtutibus quibus potēs
 est suas op̄aciones in corpe exercere. Hec autē
 virtus est potencia anime. ei essentialiter at
 tributa ad suas pagendas in corpe actiones.
 Nam mediātē hac virtute corpus viuificat
 cor et artēria. ostēdit et dilatat. sensū
 et motū volūtatū omni animato corpi admi
 nistrat vt dicit. ost. li. iij. Hec itaq; ē triplex
 naturalis que est in ep̄ato. vital̄ siue sp̄ualis
 que in corde. aialis que in cerebro sedē habet.
 Actio igit̄ virtutis naturalis in aialibus et in
 plantis cōis est que generat nutrit et augmē
 tat vt idē dicit ost. Est autē gñacio put hic
 sumit substācie humoēis vel cōis seminal̄ in
 substāciā plātē vel aialis op̄acionē natūē facta
 mutatio et h̄ virtus incipit op̄ari a tpe gñaci
 omis vsq; ad p̄fectionē plātē vel aialis. Huic
 autē gñaciōi naturali due virtutes. scilicet imutaciō
 et informaciō subministrat. Nā virtus imutaciō
 est illa q̄ substāciā seminis t̄smutat et cōstitit
 in substāciā singularē p̄ciū plātē vel aialis et
 h̄ virtus istā facit t̄smutaciōē; mediātibus quā
 or q̄litatebus p̄mis. scilicet calido. frigido. humido et
 sicco. Nā p̄ calidū et humidū op̄at s̄baz; molli
 corē vt cernē in aialibus. flores et medullā i ar
 boribus. p̄ calidū et siccū op̄at radices in vegeta
 bilibus cor in animantibus. p̄ frigidū et humidū
 op̄at vt in plātibus folijs et aialium pilis. p̄ fri
 gidū et siccū op̄at vt p̄; in neruis et ossibus aia
 liū in trūcis et corticibus arborū et plātibus. Vnde
 v̄ro sc̄ndaria. scilicet informatiua. actioni nature

in gñaciōibus est necessaria. q̄a ordinat et distē
 quat formā et sp̄ē; ipsi gñato p̄ p̄tes singulas
 agnoscit. Nā hec virtus p̄fōnda p̄fōat vacua
 vacuat. aspa lenificat et nimis leuia aspat et
 vniūq; p̄tiale sup̄ficiē p̄ficiat et figurat. Hec
 autē due virtutes scilicet imutaciua et informatiua
 nō diuicius copant nisi quousq; ipsa res gñata
 vt aial vel planta in esse nature compleat. Et idē
 necesse fuit vt virtus nutritiua ad cōseruaciōem
 gñaciōis cōtinue sequeret. Est em̄ ipsius gñaci
 ōis virtus adiutrix et mīstra. q̄a in lōgitudine
 latitudine et p̄fūditate augmentat et extēdit
 ipsū gñatū. **P**ascitiua q̄; virtus nutritiua ad
 iuuat et ei ministrat. q̄a cibū ab aialibus assū
 tū in mēbris assimilāt et solidat et q̄d dissolu
 tū est ac dep̄ditū vi caloris vel aliq̄ passione
 aeris reparat et cōstaurat. Et ideo natura mī
 bilis pascitiua virtutē nutritiua fecit adiutrix
 cō et v̄trūq; subiecit ministro virtutis gñaciōis.
 Huic ergo pascitiue virtuti. q̄tūce virtutes p̄ti
 ciales subministrat scilicet appetitiua q̄ nutritiū
 tū oueniens attrahit ipsi mēbris et ad nu
 trimentū carnis attrahit temperamentū san
 guinis. ad nutrimentū cerebri et pulmōnis
 temperamentū fleugmatis et sic de alijs. Itē ei
 coop̄at. virtus digestiua que oueniencia ab
 incōuenientibus nutriendo sepat et diuidit pu
 tū ab impuro. Itē virtus retentiua que salz
 putū nutrimentū custodit. et q̄d iam actione
 nature excoctū est singulis mēbris incorporat
 assimilāt atq; vnit. Itē expulsiua que super
 flua a mēbris tracta. eis nullatenus assimi
 lāda necessārio expellit. Et ideo sicut vis appe
 titiua op̄at cū calido et sicco et digestiua cū
 calido et humido et retentiua cū frigido et sicco
 sic expulsiua cū frigido et humido op̄at.

Capitulum de virtute vitali cuiusmodi est cor

Virtus autē naturalē seq̄t virtus vital̄
 que viuificat cuius fundamentū siue
 p̄p̄riū domiciliū est cor a quo p̄cedit
 vita ad oia mēbra viuificanda. Isti⁹ virtutis
 op̄aciōi coop̄at vis volūtatē motiua qua cor
 et artērie dilatant et constringunt. Et dicit̄
 hec dilatatio motus cordis a medio in om
 nes extremitates. Sic e conuerso cōstrictio di
 cit̄ motus ab extremitatibus ad ip̄m mediū si
 cut est in sabborū follibus videre. Virtus ergo
 vitalis cor dilatādo mediātē pulmōne ad cor
 aerem attrahit et a corde ad alia membra per
 artērias t̄smittit. Et ista virtus per virtu
 tem dilatatiuam cordis et cōstrictiuā. anhe
 litū in animali op̄at quū mouet pectus mo
 tu continuo. neruis tamen motus primus
 et lacertis. Iste autem status siue anhelitus
 necessarius est ad caloris natural̄ mitigaciōē;

et ad spūs vitalis nutrimentū neccō ad spi-
ritus aialis generacōem Custodia em calorū
naturalis ē frigidū aeris tēpatus attractus
et custodia vitalis ex auius tēpamento gene-
m² spūs animalis. ideo ad vite cōseruacōez
nichil ē magis neccariū q̄ anhelitus bene
dispositus in omnibz ordinatus Nec omnia
habent const. in panegm. Sine cibo enim et
potū ad horā pōt. cōsistere aial. sū attractione
vero aeris nec ad motū pōt aial in debita
cōsistencia pmanē Corrupti. tū h̄ anhelit². siue
aer attractus multis modis et sequit̄ necc
sario destructio animalis. primo ex cerebri
mala dispositōe. nā cerebro quo aiq; mō in
suo officio impedito ppter defectū influencie
spirituū. deficit cordis dilatacio et debita con-
strictio vñ sequit̄ neccario aialis suffocacio
vt patet in apoplexia et in alijs causis cōsimi-
libz. Itē idē accidit ex cordis lesione. qñ hūoz
ibi naturalit̄ existentiū fit euacuacio et p cōs
spirituū emanacio sic aeris attractio nō h̄
loū Itē idē accidit ex subita caloris natural
ad iterora cordis repassione vt p; in timo-
ro his et pleurothomīs qui aliqñ deficiūt et sin-
copizant. Itē idē accidit ex epatis infectione
nā corruptio epatis gñacionē aufert puri s̄
guinis quo calor naturalis nutrit̄. quo abla-
to spūs vitalis deficit et per cōs anhelitus p-
tialarit̄ vel vniuersalit̄ impedit̄. Itē idē acci-
dit ex pulmonis p̄omacōe vt p; in p̄chicis
in quibz ventus attractus per occultos poros
euanelcit et ad tēpandū calozē cordis nullate-
nus latifacit̄. Itē idē accidit in oī et maxime
iteriori vacuitate corpis sibi ea ēpulsio vt p; i
s̄b̄n̄is in quibz poris opilatis anhelitus in-
tercludit̄ et simpliciter impedit̄. Itē ex nimia ae-
ris corrupcōe vt p; i p̄st̄ lēcia et corrupto aere
qñ spūs vitalis suū cōtatiū fugiens interiori-
bus cordis se intercludit et ex corrupto aere iā
oppressus cor et alia corpis mēbra regere non
sufficit ymmo deficit in se et quasi subito eua-
nelcit. et tūc m̄res. Itē ex humoz thoracis et
per vis infectiua corrupcōe vt p; in leprosis
Itē ex viay canaliū pulmoīs obstructiōe vt
pat; in spasmaticis anhelosis et alijs. Itē ex
spālū cordis corrupcōe fiat ex mōsu alicui²
venenosi reptil̄ auius venenū ad cor penetras
naturalē calozē vincit et sic anhelitus via in-
tercludit̄. Itē nimia calidi aeris rarefactione
fiat cōgit̄ ex balneo nimis calido vñ sole fer-
uentissimo poros nimis rarefaciēt et apiente
vñ fit nimia caloris naturalis exalacio et sic
non sufficit aer frigidus attractus ad calois
accidentalis mitigacōez et sic anhelitus impē-
dit̄. Item idē accidit ex aere nimis frigido la-

ceros et neillos p̄toris dstringētē vñ et vis
attractiua aeris impedi² vt p; in dormiētibz
sup̄ niuē. Itē idē qñ; cōgit̄ ex vene cordis q̄
dicif̄ acua vna opilone qua opilata et int-
clusa denegat̄ t̄sistit̄ siue via sanguinis ab
epate ad cor ad vitalis spūs nutrimentū vñ
calore int̄sō et humore subtracōe aial suffoca²
quia nō sufficit aer ad cor refrigerandū. Itē
idē accidit ex colere siue alterius humoris in
subtilissimis venis cordis intensionē vt p; i
acutis febrilibz in quibz deficit anhelitus. Itē ex
guttis et alioz meatū exteriorū nimio et vio-
lenta dstringitione vt est vidētē in suspensis et
suffocatis in quibus intercepto anhelitu cor
subito intendit̄ et sic aial subito morit̄. Vñ
et multis alijs modis vitalis ūtus p defectū
anhelitus impedi². Ex virtute spūali pcedūt
in-pugna. indignacio. emulacio. et cōsimiles
passiones que quidē suēgūt in brutis ex mo-
tu spūalis virtutis cū impetu et sū dīlectōe.
sed in hominibz ordinande sūt et regende sub
certa animi racōne. Nec de spūali siue vitali
virtute sufficiant.

Capitulum septuagesimum de virtute animali.
Virtus animalis sedē et locū habet in
superiori pte hominis scz in cerebro et
hec ē triplex scz ordinata sensitua
et motua. Ordinatiua per se solū explet cere-
bz. nā i p̄ma pte sui i anteriori cellula ordiat
phantasiā siue ymaginacōez. in media cellu-
la ordiat estimatiua et racōne et iterū in pos-
teriori cellula p̄ficiet memoriā et memoratiua
actionē. nā virtus ymaginacia illud qd̄ for-
mat et ymagina² t̄simit̄ ad iudiciū racōis
Racio vero qd̄ ab ymaginacōe recipit et qñ
iudex iudicat et diffinit ad memoriā t̄simit̄
tendo Memoria ea que fuerit in intellectu po-
sita recipit. et donec illa ad actū ceduat. con-
seruat semiter et custodit. Secūda virtus scz
sensitiua sic habet formā. nā spūs aialis ab
anterioribz ventriūl̄ cerebri mediātibz qui
busdā neruis qui sūt mollissimi p̄gredit̄ ex
quibz sensus formaf̄ vñ quidā dirigit̄ cū
spiritu animali ad oculos vt ibi formetur
visus. quidam ad nates vt formetur olfac-
tus et sic de alijs. Sensus igitur visus sub-
tilior est cū sit natura eius ignea. Auditus
sensus est aereus quia percussio aeris. Soni-
tus. deinde subtilior est olfactus cum sit na-
tura eius fūmea. deinde gustus cū sit eius na-
tura aquea. postremo sensus tactus grossior
ē oībz quia natura sua cū sit terrea in duris
scilicet in ossibz et in neruis in asperis leni-
bus frigidis et calidis est necessaria. Dorū
sensuū singulū habēt sua officia vt inmutatū

et informati a suis obiectis que sentiunt vt
sua sensata intellectui representant.

Capitulum vij. de virtute visibili.

Sensus igitur visus quia sit igneus est
simplicissimus vnde et remotissima
subito apprehendit. Sensus autem visus
sic format. In medio quippe oculi scilicet in pu-
pilla est quidam humor purissimus et lucentis-
simus qui cristalloides a plenis est vocatus. eo
quod mox cristalli ad suscipiendas varias colorum
formas subito coaptat. Visus enim est sensus
colorum figurarum et formarum proprietatum exteriorum
susceptivus et discretivus vnde ad visum perfecti-
endum sunt hec necessaria scilicet causa efficiens
organum sive instrumentum conveniens exterioris
res operans sive aer deferens anime intentio
et motus mediocritatis. Causa efficiens est virtus
animalis. Instrumentum est humor cristallinus
in utroque oculo collocatus. clarus et rotundus.
Clarus est vt sua claritate spiritum et aerem oculi
lis irradiet. rotundus vt minus sit passibilis
quia forma rotunda in lateribus elisa angulos
non habet in quibus atineat superfluitas
prestitura lesionem. Exterioris res cooperans est aer
sine quo mediante visus non potest perfici. Ut
enim visus perfectus in quibusdam animalibus aeris
claritas exigit. in quibusdam vero obscuritas
in quibusdam autem mediocritas. Nam in
murilegis exigit obscuritas. In vesperilionibus
et in quibusdam alijs animalibus mediocritas
vt post patebit. Item attentio etiam anime
est necessaria dum enim circa rem aliquam inuesti-
ganda alio sensu est intenta. oculus minus
perfecte videt. quia de re visa non iudicat. Item
necessarius est motus mediocritatis. Si enim mo-
ueret res visa ex multo impetu visus confunde-
ret et ex motu nimio et continuo dispergeret
vt patet in rem fracto apparente in aqua propter
motum a que velociter. Sic etiam aliquod lignum ob-
longum velociter motum apparet rotundum. De
visu vero qualiter fiat fuerunt apud veteres vaie
opiniones. fit autem sicut philosophus videtur patet ex primo. c.
perspectivae tripliciter visus. Uno modo per di-
rectas lineas super quas venit species rei vise
ad visum. alio modo super reflexas. quoniam scilicet primo
multiplicantur species a re ad speculum et a specu-
lo fit reflexio ad visum. tertio modo fit per lineas
que licet non sint reflexe ab aliquo sed di-
riguntur inter rem et visum. non tamen vadunt incessu
recto semper sed aliquando diverunt a via recta
quoniam scilicet medium multiplex interponitur. Et sunt
ista media diversarum diaphanitatum vt quoniam
vnum densius est et aliud rarius. id est minus densum et
rarum. Aliquando enim occurrat medium alterius natu-
re sed fragilis radius sive species radiosa nisi vi-

at super lineam cadentem perpendiculariter super
illud medium. secundum occurrentem et voco lineam ca-
dente perpendiculariter super corpus planum ad
angulos rectos. super corpus vero speciatum quoniam
cadit in eius centrum. Ad visum autem primo mo-
do dictum novem precipue eriguntur sicut ha-
bet ibidem. Primum est sanitas sive bona dispo-
sicio organum visus. Secundum est oppositio visibi-
lis extra visum. quia visus tali modo videndi non
videt nisi rem illam cuius partibus venit species
super lineas rectas cadentes in centrum oculi.
que omnes lineae ducte a singulis partibus
rei faciunt unam pyramidem cuius comus est in
pupilla. et basis in re visa vt patet in hac figura
A. enim et B. sunt axes quoniam videtur a B
directe intuetur punctum. C.

Quoniam vero intuetur punctum. D.
tunc ille due. B. C. exeat ab
oculis diametrum axes quia exeat
immediate ab oculi medio ad B
rem visam. Tertium est distantia propor-
cionalis. Quartum est situs de terminatus
non nimis ab axe visuali elongatus. quia il-
lud quod multum elongat ab axe licet visum
opponatur tamen distincte non cognoscatur
Axiis visualis est radius ille A
sive linea que intelligitur duci
a medio visus ad punctum
rei vise directe ad oppositum
in medio visus vt patet in
hac figura.

Quintum est soliditas seu densitas rei vise
quia quod est omnino primum non vide-
mus. Vnde et aer non videtur eo quod est in
sine diaphanitatis et non habet densita-
tem vt dicit auctor scientie perspectivae.
Septimum est magnitudo debita rei visibilis
quia res potest esse ita parva quod non videbitur
in aliqua distantia. quia visus non est
nisi per pyramidem ad oculum venientem
que si fuerit valde parva occupabit partem
visus valde parvam. Sed visus non sentit
visibile nisi quando pars superficiei sue imuta-
ta fuerit quantitate visibili. Septimum est
tarditas medij interiacentis quoniam medium
si fuerit densum. impeditur multiplicatio
speciei vt non veniat debito modo et de faci-
li ad pupillam. Octavum est lux. quia
species visibilis non immutat visum nisi cum
luce. Nonum est tempus. quia visio fit in
tempore sicut probatur in perspectivae. Quia
uis enim visibile subito ostendatur visui.
non tamen discrete cognoscatur. nec dis-
tincte nisi aliqua habita anime delibera-
tione que mora indiget et tempore. Et

Et ideo actio anime e eia necessaria in p
 dictis vt supradictu est. p. scdm philosophu
 non solu venit spes rei vise ad visu fm pyra
 midē visuālē. h spes visus ad re sup ohmilitē
 pyramidē extēsam in eodē loco. Die ei Az. in
 p. li. de aialib. q. nichil aliud ē visu vide
 re q. q. visus creat ad re visam. Et iō vult
 Aug. i. si. sup gen. q. vi. multie a re aut vi
 sa nichil venit nisi spes eius neq. a visu ad
 re venit aliud q. spes eius. nichil ei erit ab
 oculi substācia qd corūperet. sed erit ab oca
 lo conus pyramidis et dilatat ei? basis sup
 totā supficiē rei vise. Itē probat auctor p. pte
 ctive in li. pmo. q. nichil videt nisi per lucē
 orientē sup re visam. ab eadē vsq. ad oculū
 multiplicatā. vñ necessario epigie tēcia py
 ramis scz ipsius lucis. q. oim istoz triū pyra
 midū comi sūt in ocul. q. bases in re visa. Cū
 ergo visus habet spes veniētes sup has tres
 pyramides. tūc trāsit spes lucis q. coloris per
 mediū tūmiaz q. humoz oculi vsq. ad humo
 re cristallinū et ibi incipit aia facere iudiciū
 de re visa p. spēs illā. sed ibi non oplet pmo
 vltērius multiplicatē spes vsq. ad necū obti
 cū siue oculū. q. latet i supficie cerebri q. ibi ē
 virtus visiva in radice q. supposito primo pā
 cipali q. vno aliter em vna res semp videt
 due ppter duos oculos nisi cōtinuarent ad
 vñ coganū in quo sit vna fōctalis diriuata
 ad pupillas. Hec oia ondit auctor p. pte ctive
 Aliā racōnē visus ondit q. assignat est. li. iij.
 ca. xi. Dicit em spiritū visibile oculū et aere
 corpa clam esse que irradiacōne quadā sese
 inuicē irradiando immutat. Aer ei qui iuxta
 est re videndā ab eius p. pte ctibus immutat q.
 sic immutatus oculo se offert a q. spūs inuisi
 bilis imutat. Nā ista virtus visiva vsq. ad exte
 mas ptes pupille se diffundēs aeri imutato
 adiungit q. q. h vñ cū illo efficiē. et aie iudi
 cio color mediāte aere delatus aie iudicio pā
 tat. Aer em ex varietate formaz sibi obiec
 tarū facile immutat. sicut videmus ex obiectu
 pāni rubi ad solis radiū vicinū aere colorai
 vñ nō ē mīcū si oculū clarū q. dyaphanū sibi
 imēdiāte cōiunctū qualitate et forma ohmili
 afficiat q. immutat. Quantū igitē sufficit ad p
 sens opusculū breuēt recollige q. vis? vel v?
 visibilis ceteris sensib. ē s. b. t. i. c. e. v. i. u. a. c. i. o. r. vñ
 a v. i. u. a. c. i. t. a. t. e. v. i. s. u. s. n. o. m. i. n. a. c. c. e. p. i. t. v. t. d. i. c. i. t. y. s. i. d. e.
 Itē ceteris sensib. ē dignior q. ideo scdm sicut
 alijs ē supior. Itē in effectu tāq. quedā ignea
 vis alijs est potētiō q. alijs sensus p. p. n. q. u.
 c. e. a. h. v. e. r. o. s. u. a. v. i. t. u. t. e. r. e. m. o. t. i. s. s. i. m. a. o. p. r. e. h. e. d. i. t.
 sub angulo recto q. pyramidalis visa diiudicat
 et discernet. fm nobiliōre naturā dispōm cō

gani faciliōri mō int videndā distinguit. vñ
 dicit Az. li. iij. q. visus ton? q. acutus erit ex
 humore tempato vnde q. aues vt aquile vñ
 coz vnguiū sūt acuti visus q. hoc p. p. t. u. r. u.
 q. subtile humore q. tempatu in organo vis?
 existem. q. tales aues a remotis q. altissimis
 locis videt cibū. et tales aues alci? se eleuāt
 q. alia volatilia. Aues vñ in terra manētes
 non sūt acuti visus vñ p. p. e. et nō de longe vi
 dent cibū suū. Itē idē li. iij. Dali glauci nō
 sūt acuti vis? de die neq. nigri de nocte. p. p. t.
 paucitatē aut humoz. oculus glaucus moue
 tur motu maiori vñ et v. t. u. s. v. i. s. u. a. d. e. b. i. l. i. t. a. t. e.
 Nigri autē oculi mouent minus p. p. t. multi
 tudinē humoz. q. lumē noctis ē debilius et
 humoz in nocte ē naturalit grauis motus. Et
 ideo spūs visibilis intercludit p. humore et
 impedit. Itē idē visus senū nō ē acutus. q. qm
 senū cutis est rugosa. ex quo p. q. ex tōitate
 organo l. debilitate debilitat q. fortificat vis
 videndi vñ dicit ibidē. Cū oculi aialū habēt
 cooptoriū q. sicut humoz in pupilla mundus
 et tempatus q. modus eia tēpatus. q. cutis
 sup pupillā tenuis. tūc visus est acutus q. vi
 det a remotis. h. t. n. nō p. f. e. c. t. e. d. i. s. t. i. n. g. u. i. t. a. r. e.
 motis int colores q. differēcias corpis. visus
 tū talū animalū melior est visu coz quoz
 humoz in oculis ē multus et non hnt coopto
 riū omnino. Nā p. p. t. continuā apcōem spūs
 visibilis disgregat q. pupilla eia de facili le
 dit. q. sic visus impedit. In hntibus vno pal
 pebras et cooptula. p. q. causa otula. Dicitur
 eia ibidē q. tā visus acuti causa in vidēdo a
 remotis est. p. p. t. sicut oculoz. Nā oculus emi
 nens est parū visus et non videbit bene a
 remotis. h. oculus profund? videt a remotis
 Nā motus eius non diuidit nec ohmit. h.
 erit ab eis recte virtus visibilis et vadit di
 recte ad res visas vñ cū p. p. t. o. d. i. l. u. nō sicut
 cooptulū. necessaio debilitat visus. nec vide
 bit a remotis nisi debilit. Hucusq. Az. li. iij.
 Et hec sufficiāt que de visus p. p. t. a. t. i. b. o. g. i. a.
 h. i. t. i. a. sūt dicta. nā alia parebūt infra vbi de
 natura et p. p. t. e. o. c. u. l. i. t. r. a. c. t. a. b. i. l. e.
 Caplin de cōmūctōnū de Auditu.
 Virtus audibilis i auriū organo suū
 sortit effectū. Est aut auditus sens?
 p. p. t. sonoz p. p. t. i. u. s. vñ ad p. p. c. i. e. n.
 dū auditiū. quatuor ad minus sūt necessaria
 scz causa efficiēs organū ueniēs. mediū o. r.
 dinate sonū de ferēs. anime intencio. de hys
 p. p. t. e. r. e. n. s. v. e. l. d. e. h. y. s. i. n. t. e. n. d. e. s. Causa efficiēs ē
 virtus animal audibilis. Instrumentū ueniēs
 ē qdā os p. p. t. o. s. u. s. i. n. e. c. a. r. t. i. l. l. a. g. i. n. o. s. u. a. u. r. i. b. o.
 suppositū. qd quidē est cōmūctōnū sicut tō. r. i. o. s. u. s.

q̄ dicitur. q̄ dicitur ē h̄q̄de audib̄s organū vt in
suō cōiunctatē sp̄m et aerē cōtineat. tortuosū ē
ne stupor ex subita r̄hemētī allisione nat̄
sp̄itiū audib̄le ledat. q̄ ideo organū cōiunctari
tate sonus tempore susceptus sp̄m audib̄le
non ēuerberat h̄ p̄ficiet et delectat. dicitur etiā ē
q̄ sicū vt sic in eo melior q̄ fortior fiat aeris
allisio et sic sonitus maior fiat vt patet de
t̄p̄panis q̄ melius resonāt flāte borea vento
sc̄; fr̄gido q̄ sic o q̄ austro humido atq̄ lēto
vt dicit ost̄. et etiā Aris. mediū vero de ferēs
passus ē aer q̄ aurū somnia subintrat q̄ al
libit os petrosū qd̄ p̄mū audire? instrumentū
est etiā n̄c̄aria aie intencio q̄a q̄ diu sollici
ta ē et m̄tra ab diuisa minus inget ad p̄ficiē
dā p̄antis audib̄. l̄ actionē. sicut videm̄ in
multis v̄ndiq̄; cōm̄datis. q̄a fere nichil au
diūt cū mens ad singula suā non hab̄; atq̄
cō; et ideo nichil p̄cipit tūc audire fit autē
auditus hoc mō duo neruū ab interiori p̄c̄
cēbri exētes in ossib̄ petros̄ aurū iñgūt
p̄ q̄s sp̄s animal ad ossa deferē p̄dā q̄b̄
ex̄t̄re aer fōm̄ alianus somi referēs q̄ ime
diāe diūz. v̄nde aer passus ossa illa all
bit et sp̄s in eis ex̄s h̄m̄ p̄petatē aeris ibi
existētis et neruos allidētis imutat. Sp̄s
vero sic imuta t̄t̄rens ad suā cellulā fanta
sticā imutat; anime resp̄entat q̄ sic audire?
p̄ficiet. Nat̄; igit q̄ auditus merito dicit̄ ae
reus eo q̄ p̄ aerem re passū habet semp̄ ge
nerari. inde ē q̄ natura posuit sensū auditus i
medio rotūdi capitis vt dicit Aris. li. xij. q̄a
auditus cōiunctat̄ q̄ non directe sonū aeris p̄
cūssi v̄ndiq̄; app̄hendit. h̄ etiā sensus sicut q̄
ceteri ost̄t̄st̄. q̄ corūp̄t̄ in ext̄emis et in
medijs delectat q̄ saluat. v̄nde dicit Amb.
in ep̄amē. Incolas regionis vbi or̄is nilus
auditu esse p̄mit̄ p̄uatos p̄t̄ fragorē q̄ stre
p̄itū horribilē. qm̄ idē flūuū de mōtis p̄ci
piō coruēs incolaz̄ aurib̄ in currē cōsueūt
Dic etiā sensus sicut q̄ ceteri multis subiac̄;
passionib̄ q̄a q̄; totus auferē et tūc surdi
tas v̄tur. et q̄; minorat et tūc ḡuitas audi
tus noīat. q̄; autē aersū suū egredit̄. causa
autē passionis q̄; q̄; ē ex vicio cerebri h̄ue
neruū q̄ ē via auditus et hoc q̄a opilat̄. vel
q̄a aliq̄ m̄x̄o officiali aggrauat̄. v̄t ex vi
cō iplariū aurū q̄a q̄; a diuers̄ humorib̄
corūp̄unt. q̄; q̄; putred̄ mes in suis cōiuncta
tib̄ coadunāt. q̄; lapides vel alia q̄ tñ h̄uū
aeris ad sp̄m audib̄le impediunt im̄tunt̄
q̄; q̄; ex t̄t̄llacōe vermiū q̄ corrosione neruū
audibiles molestāt. q̄; q̄; etiā ex aere cor
rupto calido vel frigido instrumenta auditus
iñdūnt q̄ ledunt. q̄; q̄; etiā ex grossa vento

ficatē in poris neruotū sensibilū it̄clusa via
auditus impedit vt patet in illis quib̄ vi
detur q̄ audiaut fistulas cornua aut campa
nas ex quib̄ omnib̄ virtus auditua ledit̄
vel auferē sicut i tract̄u itatu aurū post dice?

Capitulum decimum nonum de olfactu

Olfactus siue odoratus ē sensus p̄prie
odorū p̄ceptiuus ad quē p̄ficiendū exi
gitur sp̄s animal t̄q̄ causa effūs
necessariū autē ē organū ex p̄dēs sc̄; nariū
p̄fecta dispō. s̄ in quib̄ sūt carūale ad mo
dū mamillaz̄ de p̄dentes q̄ sūt p̄prie organa
odoratus et recipiūt sp̄m animalē p̄ q̄dam
neruos a cerebro descendētes. Nares em̄ nō
sunt p̄prie instrumenta olfactus q̄ sūt cartilla
ginose et ideo sunt insensibiles qd̄ patet q̄a
in eis abs̄cis non priuatur animal odoratu
Similit̄ nos p̄ fetida loca transeūtes si fla
tū cōp̄ssimus subintrāt nares aerem fetidū
non sentimus et hoc est quia ille carūale
opilate quasi qd̄am motu v̄lūario sunt ob
struete. Sunt etiā hec carūale caue q̄ spon
giose. ideo caue vt in sua caua porositatē
fūmū a re odorabili recipiant resolutū. ideo
etiā sunt spongiose vt in eis vigeat v̄tus
attractiua q̄ iō ex̄t̄re n̄c̄aria ē aeris coope
ratio vt sc̄licet aere h̄m̄ fumo h̄atē a re odo
randa resolutū immutetur in ipsi carūalibus
incorpōretur. v̄nde sicut habet fieri odoratus
spiritus animal p̄ quosdā neruos q̄ diamē
odorabiles ad p̄dēs carūales a cerebro tñ
mittunt̄. fūmus aut̄ corp̄is odorifeli resolut̄
aeri admisce? quē cerebri v̄ntriali p̄ illas
duas carūales sibi attachūt q̄ i suā h̄litudi
nem mutant et d̄uertuntur. q̄ sic p̄ illam in
mutacōe; in sp̄iali factam odoris distractio p̄
creatur. odoratus autē spectat ad fumosam
naturā seu materiā quomā hab̄; p̄ eam fieri
odor enim nichil aliud est q̄ aerea siue fu
mosa substancia a corpore resoluta. hunc ae
rem fūnosū seu vaporem sibi necessariū et
amicabilem attachit cerebri sicut cor anhe
litem et huius aeris attractu cerebri temp
atur et cōfortatur sicut calor cordis a tractio
ne anhelitus mitigatur. Vapor enim si fuerit
maliciosus fetidus et corūptus spiritū ani
malem corūmpit et sepius pestiferos mor
bos generat et inducit. v̄nde olfactus in suo
effectu sepius impeditur. quādoq̄ propter
malam cerebri complexionem. quādoq̄
propter humorum crudorum vel corūptoz̄
in neruis odorabilibus nimiam repletionē
vt p̄t; in patientib̄ fluxū nariū seu atarū
q̄; p̄t̄ p̄uam instrumentū olfactū dispōicōm
q̄ sc̄; nimis dilatantur vel nimis ost̄ngunt̄

Capitulum superius de aere super crescentia
 opilacoē vt p; i polipō q; p; p; ap; stema
 cis siue aiuisūq; humoris corrupti infectio
 nē. Sicq; p; p; aliauis humoris calidi et sicci
 coruōne vt p; in cancrois et huōi. Sic
 sensus p; p; sui subtilitate q; bene dispo
 virtutē animalē d; forat et a fumo sitate sup
 flua euacuat et eōuerso q; corruptus ē aliq;
 casu vel infectus vtus aialis ledit et in suis
 actionibus impedit. Dicit etiā Ar. li. xij. q;
 sensus olfactus non ē nisi per actionē aeris
 in animali habente nasū qui est membrū in
 medio alioz sensuū positi in anteriori parte
 capitis p; iuuamentū ābelitus. Omne ani
 mal habens pulmonē h; nasū vel aliud loco
 nasi p; p; anhelitus iuuamentū. vñ patet
 q; coganū olfactus non solū ē in aialibus ad
 decendā et decore vt etiā ad p; sciendū vtutē
 spūs aialis et ad tribuendū virtutē vitali in
 corde adiutoriū et vigore. Nec vtus sc; odo
 ratiā viget in quadrupedibus. Vnde et solo odo
 re discernūt inter herbas salubres et veneno
 sas et precipue in simijs que eque vel magis
 discernūt inter cibos et cibos per olfactū q; p;
 gustū. Dem in canib; viget maxime illa vir
 tus q; solius odoris ductu ad sciendū aia
 liū vestigia viuacitate olfactus infallibiliter
 deprehendūt. viget etiā in volatilib; p; cipue
 in vulturibus quia fm amb. in exameron et
 ysi. li. xij. ca. vi. ita sūt viuacis olfactus q;
 vltia maria cadaueia sciūt. In hjs ergo et
 in alijs opacois natūe obiectis admira
 est diuina sapiencia q; p; ista et talia d; similia
 dat nob; quodānō intelligere qualitē p; ista
 sensata materialia ad intellectū eoz que sūt
 supra sensū. sūt paulatī cordis mteriōra ad
 intelligenciā spūaliū pmouēda et p; h; sim
 plex ē in h; opusculo mea intēcio et finis me
 Capitulum vice simū de gustu.

Gustus est p; p; sensus saporū p; ceptiu?
 Ad quē gustū sensibilitē p; sciendū
 necessaria sūt illa causalia effectiua
 materialia et informatia que et in alijs sensu
 bus iam sūt dicta. Nā vtus aialis ē causa
 efficiens causa material et instrumentalis in
 lingua p; a cū suis arterijs. spm aialem ad
 p; fectiōne virtutis gustabilē p; sciens. Que q;
 de lingua scdm sue substācie oploez ē caua
 porosa humida et insipida. Concaua quidē ē
 vt sui cauitate humores fitatē vt gustabilis
 resoluta in se suscipiat. porosa: vt qd esset
 grossū vel subtile de re gustanda. ad neruos
 lingue libere subintraret et vt vtus attractiā
 ad paciendū ea plus vigeret. humida quidē
 sūt. vt coopare ad acceptoz dissoluōnem

vt si aliq; sicca et buta foris tā lingue vel pala
 ta applicatē humiditate lique ad digestiōez
 siue qlemāq; resoluōez facilius aptaten tur
 Etat etiā et insipida. vt est aiuislibet rei et sa
 poris facilius receptia sicut aqua. que si det
 minatū saporē haberet. alterius q; litatē p; p;
 re non valeret fit aut gustus hoc mō. Duo
 nerui in medio lingue infigunt qui postmodū
 in multos ramos in extremitatibus laterali
 lingue dispersiunt et per eos spūs animal in
 linguā deferret. Cū ergo res gustāda subintrat
 linguā vel porā neruoz. spūs animalis exis
 ibi immutatē scdm eius p; p; tates quas postea
 iudicio aie representat. gustus ergo tanto ol
 factu grossior est q; to fumus aqua subtilior
 inuenit. q; a odoratus natura ē sumosa. gust?
 aut sensibilitas humectacio ē aquosa vt dic
 ostē. Sic sensus aiali p; utilitē ē ad indiui
 diū d; seruacōez. Gustu ei corrupto vel ablato
 vis nutritiua deficit et sic substancia aialis
 paulatī pit. gustus aut corruptif q; sua in
 strumēta ledunt. vel q; corrupti humores in
 ipsis d; nant et hoc fit q; non sapōnda sen
 tit. vel quando sapōnda sub p; a qualitate
 non apphendit et hoc accidit q; singularis
 humore in lingue substācia d; nant. vbi graua
 Si d; nant coleta tuba omnia sentit amara et
 si salū fleuma sentit salta et sic de alijs vt
 p; in febricitantibus in quibus dominū corrup
 ti humoris gustū inficit et corrupit. Immutatē
 etiā q; ledi per maliciā rei que gustat vt p;
 in aloē et i alijs nimis amaris quoz hōerōe
 gustus asperat. delectat aut gustus in dulci
 bus p; p; illā q; habet cū dulcedine assimila
 cione. quia dulcedo que fundat sup calidū et
 humidū. q; simit ē omnibus mēbris q; dulcibus
 maxime nutriunt. dulcia ei multi sūt nutri
 menti et de facili mēbris assimilant sicut di
 cit ysaach in diet.

Capitulum vice simū primū de tactu.
Tactus est sensus specierū tangibiliū
 p; ceptiu? Nā virtute tactus anima
 apphendit calidū et humidū frigidū
 et siccū. molle et durū. lene et asperū. vel scdm
 Auic. tactus ē vis ordinata in neruis totius
 corpis ad apphendēdū qd tangit. Sic aut sen
 sus licet sit in omnibus p; tibus. p; cipaliter tū
 viget in volis manū et in plātis q; natura
 temperata ista op; sūt racione vt sc; calida et
 frigida facili p; sentiet. sūt aut hee p; tes ca
 ue vt tangenda melius p; cipiant. et tenenda
 melius et forcius teneant. Neruose vt ibi vi
 geat sensibilitas q; omne neruosiū sensibile
 est. Temperate vt a q; libet re tēpata facilius
 gmutet. Obiectū itaq; siue sensatū tact? dici

1. H
poteſt opoſicio primariū qualitātū & quedā cō
munia ad illas. vt aſperū lene. durū molle.
Itē hoꝝ extremis ſēſus tactus ledit vt pz in
nimis calido & nimis frigido in medijs natūā
delectat vt in tepido Ad iſtū aut ſenſū pſiciē
dū epigunt iſta ſcꝝ cauſa efficiēs & hec deriua
cio eſt ſpūs aialis ad cōgana tact? Itē inſtru
mentū duemēs & hoc eſt duplex. Nervi de ce
rebro egrediētes ſingulis mēbris ſpūs aialē
deferentes. Secundariū vero inſtrumentū ē ca
ro in qua nervi inuoluti ſūt et inſipi per quos
virtus tangibilis opa? Nā ipſis mediātibꝝ
ſpūs rei tangibilis aie iudicio deputat. Itē
terciū epigit ſcꝝ exteriorꝝ coopacio que eſt ne
ceſſaria vt res tangēdo a cōgano tactus appro
pinquat. ex cuius appropinqōe ſpūs aialis
in carne et nervis exiēs imutat & imutatus
appietatē rei tacte reſentat et ſic ſenſus iſte
in ſua actione ſit opletus vt dicit oſtā. Hoc
aut ē ppū ſenſus tact? qꝝ oēs alij ſenſus hūt
ſingulare mēbz & cōganū ſue actioni ſpeciali
ter deputatū. Solus autē tactus ē generatus
in mēbris omnibꝝ exceptis pilis et crinibꝝ &
pedū ac manū vnguibꝝ in quibꝝ nō eſt ner
uus & per oīs neq; ſenſus. Sic ſenſus pꝛ om
nibus alijs magis eſt terreſtris atq; groſſ?
& ideo aſpera & dura & ceterās hūidi terreſtres
paſſiones ſenſibꝝ alijs ſimilitudinibꝝ gracia p
fectius apprehēdit. Sic ſenſus qꝝ uis alijs ſen
ſibꝝ ratione obiectꝝ videat groſſior eſſe ſup
poſito tñ alijs iudicat eſſe vtilior. quā qꝝ uis
alij ſenſus poſſint aliquo modo eſſe ſine tactu
tñ bene et oplete eſſe ſi tactu eſt ipſoſie vt
dicit pꝛs vnde generalior ē tactus ceteris. nū
quā pꝛ oēs corpꝝ pꝛiaulas diffūdit. nū qꝝ a
omnibꝝ alijs ſenſibꝝ coopat pꝛcipue gultū
Dij ei duo ſenſus ſcꝝ gultus & tactus ſūt ma
gis cōtūmū qꝝ ipō corde & ideo ſūt magis de eē
animalis & de ſuis ſenſatis iudicat expreſſi?
et obiectis. Omne em̄ mēbz habet vnū ner
uū vel duos quibꝝ ſenſus tactus & motus vo
lūtarius pſici? & oplet? ſicut in anathoma oſt.
inueniē. led iſtē autē iſte ſenſus tactus qꝝ qꝝ ſi
cut & ſupiores. qꝝ aut ex toto auſer? vbi ſel?
et motus volūtarius penitus amittunt vt cō
tingit in mēbris paliticis & contractis. Itē qꝝ
mīnora ſiāt qꝝ aliquod mēbrū obdormire
dicat qꝝ ſcꝝ pꝛt aliquā opilacōem vel mēbrū
oſtꝛictionē. ſpūs ſenſibilis libere tranſire per
mēbz non pꝛmittit. led iſtē eciā a mala cerebri
oſtꝛictione vt pz in epilepticis qui hora accel
ſionis eciā tactū ignis non aduertunt. Depē
eciā patit ab extꝛaſca aeris imutacōe vt in
digitis nimio frigore oſtꝛictis i quibꝝ mot?
volūtarius ipe di? vñ vnus aliū dicitur non

pōt Itē qꝝ ex pꝛiū corpꝝ iſtione. Nā mēbz
a corpꝝ pꝛiū nichil oino ſēt eciā ſi cōiſſū
fuit pꝛiū vel obuſtū. Itē mēbz eciā manēs
in corpꝝ ſi fuerit aliquo caſu motū vel putre
factū. ſenſu tāgibili omnino pꝛiuat. tanto ei
ſenſus tactus grauius patit qꝝo pꝛfundius in
nervis ſenſibilibꝝ vulneta? Itē cū dolē ſel? ſit
rei nō cūe otingēs ex pꝛiū diſcōtinuacōe res
inferēs dolē. mēbz ro maxime ledit tactū. et
maximā inferet corpꝝ paſſionē et graue efficit
imutacōe. Nā omne ſenſatū imutacōe; facit
in cōgano ſenſitiū ſi vt dicit pꝛs. Itē plūes
imutacōes faciūt ſenſata tactus qꝝ alioꝝ ſen
ſuū. groſſior em̄ eſt et materialior ceteris ſen
ſibꝝ & ideo forat? retinet ipeſſioēs duemētis
vel incoꝛueniētis. Itē quia tactus eſt ſenſus
vniūſalis ad hēcōes ſingulis pꝛtibus ad vniūſa
lē destructionē tactus deſtruit ſubiectū toti?
aialis. Nam ſic eſt de alijs ſpiritibꝝ. deſtruc
to em̄ ſenſu viſus alie virtutes aialis pꝛter
hoc non deſtrunt pꝛmo qꝝ qꝝ in ſuis actioni
bus forat? incoꝛdunt. ſed deſtructo tactu de
ſtruit omnis ſenſus. vñ pz. qꝝ ſenſus tactus
eſt ſubiectū oim̄ alioꝝ ſenſuū & fundamentū
Itē cū qꝝ uis ſenſus alij ſingulare & ppū ſenſa
tū habeat & obiectū. ſ. qꝝ ſic cadit in vno ſenſu
qꝝ nō in alio ſicut color in viſu. ſapor in gultu
qꝝ. Solus tactus ē quū oibus alijs cōgais ſē
ſuū ſuas ipeſſioēs paſſiones. Eſt em̄ cōe oibꝝ
ſenſibꝝ qꝝ pꝛa hūt obiecta & ſenſata in quibus
non erāt niſi caſu. pꝛt quedā em̄ accidēcia.
oꝛtigit ſenſū pꝛiūſe em̄ qꝝ vt dicit. Aris.
Duoſi faciūt ſepe pꝛaſtāſiā mēbz vt pz in vi
ſu quū iudicat ſtella magnā eſſe puā. pꝛt mē
nā diſtācia ſitus & gultu quū dicit amay dul
ce & econiſo. pꝛt palati iſfectionē & ſic de alijs
oꝛtigit. Cōmune igit eſt & gñale qꝝ oēs ſenſus
pꝛiūſe exiēs a cōi ſenſu interiori tā qꝝ
linee quedā a cōtro pꝛiūſe exiūt & ſm va
rias eoz paſſiones cōgana ſenſitiā pſiciūt &
ſuoꝝ ſenſatoꝝ formas & ſimilitudines ad ſen
ſū cōe; ſingularitē reduūt. quo mediātē de ſin
guloꝝ pꝛtibus & diſtꝛictis. qꝝ eoz actio
nē oꝛtigit iudicant & diſcernūt. Et hec dicta
de pꝛtibus vñ tactū & ſenſuū iam ſufficiant.
Capitulū viceſimūſe. vñ de hijs que ex
igunt ad perfectionē nature

Sicut ad regnū nature epigunt ſenſus
et virtutes ita ad pꝛfectionē eiusdem
epigunt neceſſario ſpūs quidā quoꝝ
bñficio & motu cōtinuo tā ſenſus qꝝ vñ tutes in
aialibꝝ moderat vt ſuas pꝛigit actiones. Di
cit aut ſpūs. put h ſum? quedā ſubſtācia ſub
tilis & aerea vñ tutes corpꝝ eciā ad ſuas p
agēdas actiōes. vñ ſicut dicit in li. ſpūs & aie

spiritus est quoddam corpus subtile vi calois generatu et in humano corpore per venas corporis viuificans et per artenas pullabiles anhelitu vitam atque pulsu animalibus administrans sensu et motu voluntariu mediatis nervis et vitalis opans in corporibus animatis hic spiritus secundum medicos sic habet generari dum per calorem agentem in sanguine fortis in epate fit ebullitio sumus quidem resoluunt qui ex venis epatis subtiliatur et deputatus in quodam subtile et spiritualem substantiam siue aerea naturam mutat. que spiritus naturalis dicitur eo quod sua potestate naturaliter sanguinem subtiliat et leuitate sua ipsu ad singula membra impellit et agitat et ideo iste spiritus est virtus naturalis appetitus regitimus vt dicitur. hic idem spiritus per venas quodammodo ad comitatu non per collisionem et motu parciu cordis adiuuante magis deputatur et in naturam subtiliorem conuertitur. et tunc spiritus vitalis a phisicis nuntiat eo quod a corde per artenas ad totius corporis membra se diffundit. et spiritualem virtutem augmetans eius operationes rectificat et custodit. Nam quedam arteria a sinistro cordis ventriculo epies in suo ortu mox in duos diuidit ramos quorum vnus tendit ad inferiora in plurimos diuisus ramos quibus mediatis spiritus vitalis ad omnia inferiora membra viuificanda in corpore deponatur. aliter vero ramus tendens ad superiora diuidit iteru in tres ramos quorum dexter ad dexteru brachiu sinister ad sinistru equaliter se diffundit in arterijs sic diuisio de bifurcatis transiunt spiritus vitalis per totu corpus et vitale in arterijs pullu operatur medius vero ramus ad cerebrum se extendit et superiores partes viuificans vitale spiritum in omnibus partibus committit. De vero spiritus ad ventriculos cerebri vltimam penetras ibidem plus digere et subtiliat et in essentia aialis spiritus qui subtilior est ceteris transmutatur. Iste igitur spiritus animalis in anteriori ventriculo cerebri generatus particulariter diffundit per organa sensum nichilominus per remanet in eisde ventriculis vt sensus communis et ymaginatio vntus phisicaf deinde transit ventriculu scilicet ad cellulam logicam ad phisicandum intellectum. formato autem intellectu transit ad puppi siue ad cellulam membrale impressiones in alijs cellulis stans vt secundu de ferens in thalamo memoie reponatur. a puppi vero in a posteriori parte capitis in puppi cerebri medulla spine dorso que a phisicis micha dicitur penetrat ad neruos motuos vt sic motu voluntarius in omnibus partibus corporis inferioris generatur. vnde igitur idem spiritus in corpore subtili tunc aere appetit diuisa officia in diuersis membris diuersis in omnibus est vntus nam spiritus naturalis est in epate

te spiritus vitalis in corde. Sed spiritus differencialis put in capite operatur. huc quidem spiritum non debemus credere humanam animam siue rationalem animu. Sed potius vt dicit augustinus. eiusdem vehiculū et per instrumentu mediante enim tali spiritu anima corpori iungitur. et si talis spiritus misteio nulla anime accio perfecte in corpore exerceret. Unde istis spiritibus leuis et in suis effectibus quilibetque in partibus resoluta corporis et anime armonia rationalis spiritus in actibus suis operationibus in corpore impedit vt patet in maniacis et in freneticis et alijs in quibus versus rationis sepius non habet locu et hoc est quia predictorum spirituum humore vel vulnere ledit instrumentu. Iste igitur spiritus confortatis anime confortatur et istis debilitatis vel deficientibus ipsa anima que ad regimen corporis deficit vel in suis actionibus minoratur vt plane dicitur. et hec de istis spiritibus sufficiat quod ad presentem pertinet tractatum.

Capitulum vicesimum tertium de pulsibus.
Quoniam pulsus spiritus vitalis sit effectus restat vt pulsibus et eorum appetitibus aliquid dicam. Est itaque pulsus secundum diastole et systole id est hinc dilatacio et restrictio cordis et arteriarum motus. Cum igitur cor in continuo motu exiens a centro versus ad circumferenciam in sanguinis et caloris motu ac in pulsu spiritus vitalis continue moueatur ex tali motu versus ad extremitates dilatur. quoniam vero eouerso ab extremitatibus ad centrum mouetur. restrictio cordis igitur dilatacio ad frigidum aere attrahendum et restrictio ad aere humosum expellendum sicut cum pulsus. Ad hoc autem necessarium est pulsus vt dispositio spiritualis virtus intelligatur et eius operatio cognoscat. Sic itaque pulsus a corde incipit per artenas et ad extremitates corporis se diffundit. Unde ad consistenciam cordis et eius actus optet. Voleat autem a medicis non in omnibus partibus corporis sed in brachialibus per artenas motus pulsus communit inueni quoniam in quibusdam non possit bene discerni propter eorum a centro cordis elongacionem in quibusdam autem propter cordis regitum occultacionem in quibusdam autem propter ossium restrictio. Et idcirco autem qui sapientes ad discernendum pulsu artenas brachij elegerunt et hoc siquidem fuit facilius vtilius honestius. facilius quia carnosae partes arteriam non occultant. vtilius quia brachiales artele cordi magis appropinquat. honestius quia nec egro nec medico aliqua vereanda generant seu ministrant. Indecens enim esset et verendum occulta membra corporis denudare. Discernit autem pulsus proprie per digitorum appositionem super locu pullabilem quod fieri consuevit cum medio ceteri impressione aliter in fortis aliter in debili. quia in fortis et carnosus fortis in debili

et carnibus denudato. emissi? et leuici pssio
 ne fieri solent. Ad h^o e sciens vt dicit ost.
 mulier sūt pulsuū diuersitates q̄ tū ad p̄ q̄
 refferu nē vel reduamē. p̄p̄us attendit fm
 dimensionis quātitatē et hec ē triplex. mag
 nus qm̄ p̄ longum latū et p̄fundū arterie se
 diffūdīt et puenit iste pulsus fortis et gros
 sus ex fortitudine spūs quo dilatatur pulsus
 et expulsius ex nimio calore q̄ indiget m̄frigi
 dacōe et ex mollicie membri obediētis di
 latacōi. dicit et puus occultus et strict? qm̄
 ad centrum redit et hoc fit ex defectu v̄tutis
 et puitate caloris dicit et mediocritas eq̄lis
 et temperatus qm̄ nec centro nec extremita
 tibus est vicinus hec mediocritas ex mag
 no et paruo procedit. Item considerat scdm̄
 tempus motiū et sic dicitur velox tardus
 et medius velox dicitur quia paruo tempis
 interuallo sepius mouet et hoc attingit ex
 forti calore et virtute. tardus quia magnū
 continet temporis interuallū vel spaciū
 ad sui motus complementum et hoc accidit
 ex defectu virtutis et caloris minoracione
 Medius inter hos laudabilis ē habendus
 Tercio consideratur pulsus fm̄ tenorem vir
 tutis. et fm̄ h^o ē fortis. debilis et medius. for
 tis est quādo quadam virtute a se videtur
 repellere digitum tangentis. et hoc accidit
 ex fortitudine virtutis et mollice organī fa
 cilis ad mouendum. debilis est quādo de
 biliter digitū preatit et hoc est in leallitate
 virtutis et duricia organī inobediētis. me
 dius ab vtroq; temperatur. Quarto atten
 ditur fm̄ consistēciam organī et tunc dicit
 durus et mollis et medius. durus est quādo
 cum quadam asperitate et duricia resistere
 videtur. et hoc prouenit ex valorum siccī
 tate. mollis est quādo digitū cū magna sua
 uitate sentiūt itare videat ab eis penetrari
 et hoc prouenit ex humiditate medius inter
 hos duos est temperatus. Quinto iudicatur
 fm̄ plenum et vacuum et mediuū. plenus ē
 quā quadam humiditate redundare videtur
 et hoc prouenit ex nimia sanguinis et spiri
 tus ēplecione. vacuus autem ē qm̄ appar; in
 flatus. sed tangitur quasi vacuis digitis p
 foratur. medius ab hīs est temperatus. Sex
 to iudicatur pulsus fm̄ qualitatem arteria
 rum. et diuiditur in calidum. frigidum et
 mediuū. calidus est cum digitorū extēmi
 tates sentiunt calidam arteriarum substan
 ciam et hoc prouenit ex materia int̄a habi
 tā scilicet ex spiritu et calore id est calido sang
 uine. frigidus e contrario est intelligendus
 medius vero ab hīs duobus temperatur

Septimo iudicatur ex opere quietis. et hic
 diuiditur in spissum. rarum et in mediuū. spif
 sus est qui in sua dilatacōe digitorum ex
 tremitates sepe peratit et subito recedit. et
 hoc accidit ex fortitudine caloris et defectu
 virtutis. fortitudo enim caloris remedium q̄
 rit refrigeracionis. de defectu vero virtutis cū
 non valeat semel bis vel ter in appetendo la
 borat. rarus vero e contrario et ex contraria cau
 sa prouenit scilicet ex tarditate caloris et for
 titudine virtutis. medius inter hos erit tē
 peratus. Vñ septē pulsus sensu sunt notabi
 les et ad discernendū ceteris faciliores. Alij
 vero tres pulsus quorum quorundam diuiditur
 in p̄dus laudabile et nō laudabile. Scds q̄
 diuiditur in concordē et in non equalē. Et
 tercius qui fm̄ minorē passionem maio
 rem vel minorē diuiditur in ordinatum ordi
 natum et in non ordinatum tamen vix va
 lent a p̄tissis medicis deprehēdi. et ideo de
 eis ad presens superscedendum est. si quis
 tamen eas scire vluerit in septimo libro
 pantegū. Constantini capitulo tercio de q̄
 hec exprimimus inueniet determinata suffi
 cientissime omnia et expressa ibi de pulsu
 capri; ante marcellino ferrino veniculoso
 formidante estuante et tremente diffusius
 disputatur de quibus nichil ad presens. cū
 propter difficultatem. tum etiam propter
 singulariū pulsuū multiplicatē. tum etiā
 q̄a p̄tū opusculo n̄lū necessaria nō vidēt. et

Capitulu fr̄ij. de varietate pulsum
 Variat aut pulsus. p̄pter multas. p̄mo
 p̄pter sexus discrecō. nā in mascul
 q̄ validioris sūt nature et fortioris
 fortior ē pulsus q̄ in feminis q̄ sūt nature ma
 gis debiles et hoc est q̄a natura sepe itēndo
 m̄itur sup̄plere in feminis q̄d p̄ fortiorē pulsuū
 semel in mascul opat. Itē variat pulsus p
 oplexiō. q̄a si fuerit calida facit pulsuū fortio
 re maiore et velociore. si vero frigidā facit puū
 debile at; tardū. si aut hūidā mollē reddīt
 et spissū. si siccā asper at; durū. Itē diuisica
 p̄pter variā corpis dispositiō. q̄a in macillē
 tis generalitē ē pulsus fortior et viuacior q̄
 in crassis et hoc fortitū p̄pter minorē arteie
 p̄ mole carneā occultacō. vel p̄pter maiorē
 caloris naturalis qui habundat in macillē
 tis intencōm q̄ quidē calor pulsuū efficit for
 tiorē. Itē p̄pter etatis diuersitatē q̄a pueri ha
 bent velocitē pulsuū ad innatū caloris frige
 racōnem. quia in talibus plus habundat
 nam velocitatem facit magnitudo caloris et
 debilitas virtutis q̄ ad attendendū frigidū
 aerē semel si sufficit vt s̄ dictū ē. iuues vero

ppter habuiss ante in eis virtute. pulsu hnt
 forte & velocē. Venes vero educto puū tar
 dū debile & rax & hō q̄a eoz opulsiū appropin
 q̄t frigiditati vñ nō ē nece se multū attrahē
 acē frigidū causa refrigeracōis. Alie aut̄ eti
 tes hīs affines fm ea cui magis appropiant
 pulsu similiōē sūt habentes & hō tā in mascul
 q̄ in feminis. Itē ppter t̄pis immutacōez nā
 vr ppter t̄paciā frigiditatis & caliditatis
 pulsu facit forte. similit̄ & aut̄pnus. Omne
 em̄ tempamenū virtuti naturali adhibz in
 cōmentū. Estas vero q̄a calidissima ē debile
 pulsu reddidit & parū. ppter nimīā p̄ctōis di
 latacōem ppter quā eualescit virtus & debi
 litat̄. & ideo pulsus debilitati non sufficit vt
 magnus efficiat̄. hyems aut̄ q̄a frigida est
 facit pulsu tardū. hō tā multū forte. tarditas
 aut̄ puenit ex hoc q̄ non oportz multū refri
 generi. fortis aut̄ est. q̄a caloz naturalis ad
 interioza refūgit corpis. vnde virtutē & pulsu
 dfortat q̄si non excedit. Caloz vero estiuālis
 vt raxz dissoluūt. Itē ppter diuersoz climatū
 et regionū inhabitacōez. q̄a in calida regiōe
 habitātes vt i ethiopia pulsu hnt velocē q̄si
 estiuū. Habitātes vero in frigida pulsu hnt
 similit̄ hyemali. Inhabitātes vero sub linea
 equinorali pulsu hnt medioctē. sicut in tem
 p̄e vñali & aut̄pnali. Similit̄ aer calidus
 frigidus & sicus siue tempatus pulsu vari
 at & immutat. Itē ppter impregnacōez. Nā
 pregnātes i pulsu sūt mutabiles. quia in p̄
 cipio vsq; ad septū mensem pulsu hnt forte
 spissū & velocē. q̄a caloz fetus. calozē augmē
 tat naturalē & vires mulieris vñ ad hō tēp̄
 sūt medioctes & fetus adhuc puus vñ parū
 nutrimenti abstrahit ab eoz corpibz et iō
 est pulsus adhuc tempatus. In septio vero
 mēse fetus maiorat̄ & ideo maior nutrime
 tū requirit vñ natura grauat̄ & p̄ oīs pulsus
 debilitat̄. Itē ppter sompnū & vigiliatū altera
 cionē q̄a t̄pe sompnū puus esse solet & tardū
 Sed post sompnū fit fortis & magnus quia
 tūc caloz naturalis dfortat̄. vñ hō si sompnū
 nimis plonget̄ pulsus rarefcit & debilitatur
 P̄terea hō q̄s a sompno exiret subito. na
 tura dilatat̄ & pulsus vloy spissus t̄mens
 et inordinatus subito inuenit̄. hō cū quiescit
 iterū reuertit̄ in pristinū statū. Itē ppter labo
 rē corpis exercitacōem. que si fuerit t̄pata
 pulsu facit forte. magnū velocē & spissū quia
 caloz naturalis p̄ hūdi excita. Si vero exerci
 ciū exiuit t̄pamenū. accidit eōtra pulsu p
 uū ducus tardus & raxus. q̄a i fine laboratibz
 virtus deficit & caloz naturalis dissoluūt & pul
 sus p̄ oīs minorat̄. Itē ppter balneoꝝ assue

factionē. Nā in aqua calida balneātes tem
 perate. pulsu habent forte & magnū & spissū &
 hoc ppter nature dfortacōem & ppter super
 fluitatū humidaꝝ d̄supcōem. sed in nimis
 moxantibz in aqua pulsus debilis efficit̄. re
 manet tamē sicut pri⁹ velocitas & spissitudo
 Similit̄ balneātes in aqua frigida t̄pate
 pulsu hnt forte & velocē et hoc d̄figit p̄p̄t
 calozis naturalis coadunacōez & dfortacōem
 virtutis puenētis ex tempamēto ex̄t̄oꝝ
 infridacōis. hō nimia moza in tali balneo pul
 su debilitat & virtutē & hoc d̄figit in macilē
 tis plus q̄ in crassis p̄p̄t frigiditatē ad
 ex̄t̄oꝝa nimis subito. & q̄si hō obstaculo pe
 netantē. & quasi p̄cordia plus debito d̄strā
 gentē. Itē p̄p̄t cibi & potus variā d̄supcōem
 Cibus em̄ supfluus & indigestus pulsu debi
 litat. modicus vero digestusq; ac per men
 bra diffusus excitata virtute pulsu augmētat
 Similit̄ & potus modicus & digestus pulsu
 facit forte magnū & velocē. frigidus aut̄ rax
 et tardū. Itē p̄p̄t passionū aie variacōem.
 Nā ita fāt pulsu velocē forte & spissū. leticia
 medioctē. Timor similit̄ pulsu efficit̄ velocē
 inordinatū & t̄mentē similit̄ & dolor & ita de
 alijs d̄figit. Nec aut̄ dicta de aie & eius pote
 ciariū p̄p̄t̄ibz & effectibz q̄tū spectat ad hō
 opulentiā iā sufficiat̄. Nūc aut̄ de p̄p̄t̄ibz
 humani corporis cuius anima virtus ē & per
 fectio adiuuante dei gr̄a aliqua sūt dicenda

Incipit Liber. iij. de p̄p̄t̄ibz s̄be corp̄e

DE humani itaq; corp̄is et
 parciū eius proprietatibus
 tractaturi ab elementatibz
 qualitibus et humoribus
 ex quibz constat corpus est
 primitus inchoandum.

Capitulum primum de iij. elementatibz q̄litate
Quatuor itaq; sūt elementa & elemen
 tares qualitates ex quibus d̄stituit̄
 omne animatū corpus materialiter
 p̄cipue corpus humanū q̄d int̄ oīa elemēta
 est nobilissimū et nobilissime inter oīa d̄po
 sita. ordinatū vtputa p̄p̄t̄ aie rationalis orga
 nū ipsius opacōibz tā naturalibz q̄ volunta
 rijs deputatū. Est itaq; corpus hoīs d̄positū
 ex q̄tuor elemētis scz ex terra aqua igne & aere
 quoz q̄libet habet p̄p̄as q̄litates. Sūt aut̄
 quatuor p̄me & p̄cipales scz caliditas. frigi
 ditas. siccitas humiditas q̄ dicit̄ p̄me. q̄a
 primo labuntur ab elementis in elemētata
 Dicit̄ etiā p̄cipales quia ab eis oēs s̄ba
 eij effectus oriunt̄. Parū q̄litate due sūt act̄e